

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-2-60-20>
УДК 336.711.65

Науменкова С.В.

доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Міщенко С.В.

доктор економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ОВЕРСАЙТ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ НА ЗАСАДАХ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО НАГЛЯДУ

Забезпечення стабільності грошового обігу та функціонування платіжного обороту потребують посилення регулювання платіжних систем та нагляду за ними, що здійснюється центральним банком шляхом їх оверсайту. Головними напрямками оверсайта платіжних систем повинні бути забезпечення операційної надійності платіжних послуг та підтримка стійкості платіжної інфраструктури шляхом запровадження ризик-орієнтованого підходу до оверсайта платіжних систем, уточнення критеріїв визначення важливості платіжних систем, забезпечення організаційного розподілу реалізації функцій оверсайта та здійснення операційних процедур у власних платіжних системах центральним банком, підвищення рівня захисту інформації в платіжних системах і запровадження оверсайта окремих платіжних інструментів.

Ключові слова: платіжна система, платіжний інструмент, платіжна послуга, платіжна інфраструктура, нагляд, оверсайт.

Обеспечение стабильности денежного обращения и функционирование платежного оборота требуют усиления регулирования платежных систем и надзора за ними, что осуществляется центральным банком на основе их оверсайта. Главными направлениями оверсайта платежных систем должны быть обеспечение операционной надежности платежных услуг и поддержка устойчивости платежной инфраструктуры путем внедрения риск-ориентированного подхода к оверсайту платежных систем, уточнение критериев определения важности платежных систем, обеспечение организационного распределения реализации функций оверсайта и осуществления операционных процедур в собственных платежных системах центральным банком, повышение уровня защиты информации в платежных системах и внедрение оверсайта отдельных платежных инструментов.

Ключевые слова: платежная система, платежный инструмент, платежная услуга, платежная инфраструктура, надзор, оверсайт.

Naumenkova S.V., Mishchenko S.V. OVERSIGHT OF PAYMENT SYSTEMS BASED ON RISK-ORIENTED SUPERVISION

Payment systems are an important component of the financial sector, and the efficiency of their functioning directly impacts the stability of the national currency and the stability of monetary circulation. The main tasks of the payment systems include: maintaining the stability of the money turnover, providing market participants with means of payment and payment instruments, reliable functioning of payment and settlement mechanisms, promoting the dynamic development of the national economy. The current stage of development of payment systems is characterized by an increase in the number and cost of transfers, the creation of "hybrid" systems that combine real-time transfer of funds with the mechanism of netting, increasing the number and proportion of transfers for small amounts that are carried out through wholesale payment systems, as well as the development of cross-border transfers. One of the main tasks of regulating the payment systems activity is the management of the risks arising from the transfer of funds and those inherent to individual participants of payment systems. These risks include: credit risk, liquidity risk, operational risk, environmental risk, settlement risk. The role of central banks in regulation

and oversight payment systems is to ensure the stability and efficiency of the payment infrastructure, operational reliability of payment services, as well as in the organization of international cooperation in a field of payment systems oversight. Effective payment systems oversight is based on the principles of transparency, consistency, system approach and adoption of internationally recognized standards. The object of special attention should be systemically important payment systems, retail payment systems, which include domestic and international cards payment systems and money transfer systems, payment systems for transactions with securities, electronic money systems, as well as the activities of members and participants of international payment systems created by non-residents. In order to ensure a consistent application of international oversight standards the National Bank of Ukraine focuses on the objectives of safety and efficiency, adapting risk-oriented approach to the oversight of payment systems.

Key words: *payment system, payment instrument, payment service, payment infrastructure, supervision, oversight.*

Постановка проблеми. Платіжні системи є важливою складовою грошової системи країни, а ефективність їх функціонування безпосередньо впливає на забезпечення стабільності національної грошової одиниці та стійкість грошового обігу. Одним з найважливіших та найбільш динамічних сегментів світового ринку фінансових послуг залишаються платежі. У 2016 р. глобальні обсяги платіжних операцій у 5,5 разів перевищили світовий ВВП та оцінювались у 420 трлн. дол. США, а дохід від надання платіжних послуг складав 20–25% загального доходу від банківських послуг. Згідно з прогнозом “The Boston Consulting Group” у 2016–2026 рр. щорічні прирости обсягів платежів на ринках, що розвиваються, складатимуть 8%, а на розвинених ринках – 4% [32]. З огляду на це актуалізуються питання посилення нагляду за платіжними системами та системами розрахунків на основі реалізації принципів ризик-орієнтованого нагляду.

У Кодексі належної практики щодо забезпечення прозорості в грошово-кредитній та фінансовій політиці, розробленому МВФ, зазначається: «Від роботи платіжної системи країни залежать проведення грошово-кредитної політики та функціонування фінансової системи, а структура платіжної системи впливає на системну стабільність. При цьому організаційно-правова структура платіжної системи нерідко значно складніша, ніж грошово-кредитна політика та інші види фінансової політики, і вона серйозно різниться в різних країнах» [4, с. 6].

У зв'язку з цим проблеми організації регулювання платіжних систем та нагляду за діяльністю платіжних організацій мають

велике практичне значення для функціонування всієї економічної системи держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За допомогою платіжних систем здійснюються значні обсяги переказів грошових коштів, які обслуговують платіжний обіг країни, тому порушення в їх роботі можуть викликати системні ризики та негативно позначитися на фінансовій стабільності країни [1, с. 87; 3, с. 38].

У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі проблемам регулювання платіжних систем і нагляду за діяльністю платіжних організацій приділяється значна увага. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів цієї проблеми зробили такі науковці, як Ю.С. Балакіна [1], О.В. Дзюблюк [28], В.В. Іванов [3], Г.Т. Карчева [2], В.М. Кравець [26], В.О. Кузнєцов [23], Р.С. Лисенко [29], О.О. Махаєва [26], В.І. Міщенко [5, 6], П.М. Сенищ [26], Б.І. Соколов [27], І.А. Шумило [29].

Водночас для вітчизняної практики залишаються ще не вирішеними питання запровадження ризик-орієнтованого підходу до оверсайта платіжних систем, нагляду за використанням окремих платіжних інструментів, розподілу функцій щодо вироблення політики оверсайта та здійснення операційних процедур.

Мета статті полягає в розкритті особливостей реалізації Національним банком України функцій оверсайта платіжних систем на засадах ризик-орієнтованого банківського нагляду та визначенні першочергових завдань у сфері регулювання платіжних систем в Україні та нагляду за ними.

Виклад основного матеріалу. Під платіжною системою розуміють сукупність

організаційно-економічних, технічних та фінансових правил і процедур, що використовуються для здійснення фінансових транзакцій з платіжними інструментами між учасниками платіжних систем на основі офіційно визначених та стандартизованих правил оброблення, клірингу та/або розрахунку платіжних транзакцій з метою забезпечення руху коштів між суб'єктами економіки [2, с. 148; 12, с. 39; 13, с. 319].

Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» платіжну систему визначено як платіжну організацію та учасників платіжної системи, а також сукупність відносин між ними, що виникають у процесі здійснення переказу грошей. Платіжна організація – це юридична особа, яка визначає правила роботи платіжної системи та виконує функції забезпечення її діяльності. Наявні в Україні платіжні системи поділяють на внутрішньодержавні та міжнародні. Регулювання платіжних систем здійснює Національний банк України (НБУ), на який також покладено функції створення, контролю та координації їх діяльності [25].

З організаційно-правової точки зору платіжна система є сукупністю законодавчо врегульованих механізмів, що забезпечують здійснення платежів між контрагентами в процесі виконання ними своїх зобов'язань. Отже, відповідно до міжнародних підходів, платіжну систему розглядають як певну інституційно оформлену сукупність інструментів, процедур та механізмів переказу коштів (клірингових та розрахункових), що забезпечують грошовий обіг [10, с. 170; 16, с. 32; 17, с. 18; 18, с. 68].

Станом на 1 вересня 2018 р. в Україні функціонували загальнодержавна система електронних платежів (СЕП), створена Національним банком України, Національна платіжна система «Український платіжний ПРО-СТІР», 14 внутрішньобанківських платіжних систем, 6 систем переказу коштів, 8 систем переказу коштів, створених небанківськими установами, а також 14 систем переказу коштів і 3 карткові платіжні системи, створені нерезидентами.

Головними завданнями функціонування платіжних систем є:

- забезпечення стійкості грошового обігу та стабільності національної грошової одиниці;
- забезпечення суб'єктів ринку платіжними засобами та платіжними інструментами в необхідному обсязі та структурі;
- своєчасність і точність здійснення всіх розрахунків і платежів;
- забезпечення надійності функціонування платіжних та розрахункових механізмів;
- сприяння динамічному розвитку національної економіки [14, с. 148; 30, с. 258].

Нині діяльність платіжних систем в Україні характеризується високим рівнем їх надійності та ефективності функціонування, інтеграції в міжнародну платіжну інфраструктуру, а також розширенням спектру використовуваних платіжних інструментів та засобів.

У зарубіжній практиці з огляду на масштаб діяльності учасників платіжних систем та характер операцій з обслуговування окремих сегментів платіжного обігу розрізняють роздрібні платіжні системи, платіжні системи для крупних сум та гуртові платіжні системи (рис. 1).

До роздрібних платежів відносяться масові повсякденні грошові транзакції на відносно невеликі суми, для яких характерні особливі вимоги щодо швидкості здійснення розрахунків та захисту від ризиків, а одним з їх учасників є фізична особа. До гуртових платежів належать крупні за сумами та термінові щодо виконання транзакції, які опосередковують міжбанківські розрахункові угоди та розрахункові операції на грошових та фондових ринках [1, с. 91; 5, с. 28; 11, с. 24].

Залежно від особливостей виконання платіжних доручень, їх вартісних та ризикових характеристик розрізняють два типи платіжних систем для крупних сум, а саме системи валових розрахунків у режимі реального часу (RTGS) і системи на основі відкладеного нетто-розрахунку (DNS), що дає змогу розмежувати принципово різні сфери розрахункового обслуговування, характеризувати різні види

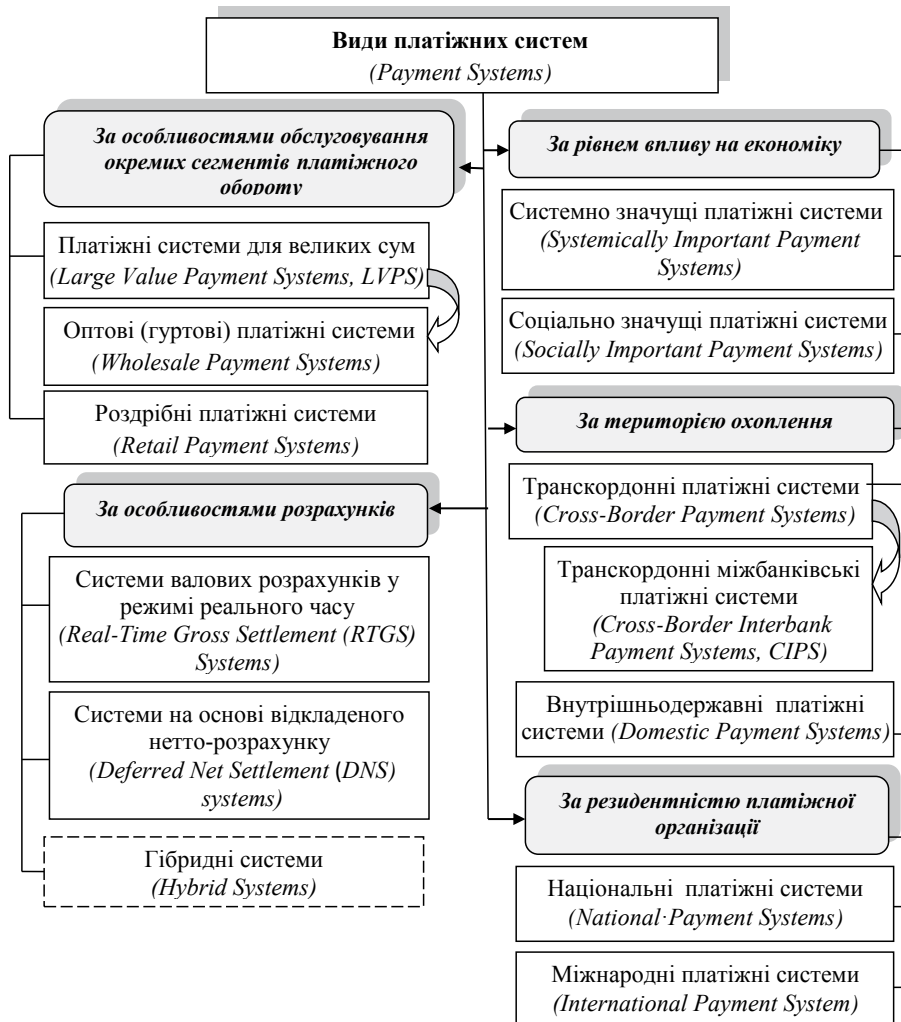

Рис. 1. Основні види платіжних систем

Джерело: складено авторами

розрахункових механізмів та інструментів, а також розробити контрольні процедури для нагляду за їх функціонуванням [9, с. 31; 23, с. 124; 27, с. 165].

Проведений аналіз свідчить про те, що для сучасного етапу розвитку та регулювання платіжних систем характерні такі особливості.

1) Створення «гібридних» систем, що поєднують переказ грошових коштів у реальному часі та механізм взаємозаліку з метою забезпечення економії ліквідності. Такі сис-

теми можуть існувати в різних варіантах. В одних випадках використовуються спеціальні алгоритми розрахунків, які дають змогу здійснювати крупні та термінові платежі на індивідуальній основі в безперервному режимі, а для решти переказів можуть використовуватися процедури взаємозаліку зустрічних платіжних доручень. В основу інших варіантів покладено принцип безперервного заліку зустрічних платежів упродовж операційного дня. Різні варіанти такого підходу використовуються в платіжних систе-

мах Німеччини (RTGSplus), Франції (PNS), США (CHIPS), Канади (LVTS) [15, с. 220; 33, с. 37].

2) Швидке зростання кількості та вартості переказів, що проходять через системи крупних платежів.

3) Збільшення кількості та питомої ваги переказів на невеликі суми, які здійснюються через гуртові платіжні системи.

4) Поява та швидкий розвиток систем транскордонних переказів.

Таким чином, з огляду на світовий досвід головними завданнями регулювання платіжних систем та нагляду за їх функціонуванням повинні бути підвищення ефективності та стабільності функціонування платіжних систем; моніторинг та управління ризиками, що притаманні платіжним системам; усунення перешкод для розвитку ринку платіжних послуг; сприяння розвитку нових платіжних інструментів, технологій та платіжної інфраструктури; розширення спектру фінансових послуг, що надаються з використанням інструментів безготівкових розрахунків; забезпечення доступності та безпеки безготівкових роздрібних платежів [7, с. 12; 26, с. 28; 28, с. 148].

Основою вдосконалення регулювання платіжних систем та нагляду за ними є розроблені Комітетом з питань платіжних і розрахункових систем Банку міжнародних розрахунків (БМР) «Ключові принципи для системно значущих платіжних систем», до яких віднесено такі.

1) Платіжна система повинна мати добре обґрунтовану правову базу.

2) Правила та процедури повинні забезпечувати учасникам платіжних систем чітке розуміння фінансових ризиків, на які вони наражаються.

3) Платіжна система повинна мати чіткі процедури управління кредитними ризиками та ризиками ліквідності.

4) Своєчасний та остаточний розрахунок, який забезпечується шляхом того, що кошти для покриття платежів повинні бути переказані до завершення дати зарахування грошей на банківський рахунок одержувача.

5) Під час здійснення розрахунків у системах з багатостороннім нетингом платіжна система повинна забезпечувати своєчасне завершення денних розрахунків в разі неплатоспроможності учасника з найбільшим індивідуальним розрахунковим зобов'язанням.

6) Для здійснення розрахунків центральний банк повинен використовувати кошти банків-учасників платіжної системи, акумульовані на його рахунках.

7) Платіжна система повинна забезпечувати високий рівень безпеки та операційної надійності, а також мати резервні механізми своєчасного завершення платежів упродовж операційного дня в разі виникнення надзвичайних ситуацій.

8) Платіжна система повинна забезпечувати ефективні та зручні способи здійснення платежів з урахуванням співвідношення «витрати – безпека».

9) Критерії участі в платіжній системі повинні бути об'єктивними, стимулювати конкуренцію та сприяти підвищенню ефективності надання платіжних послуг.

10) Механізми управління платіжними системами мають бути прозорими, підзвітними та ефективними, а також повинні сприяти досягненню поставлених цілей в інтересах платіжної системи, її учасників та суспільства загалом [15, с. 223; 31].

Одним з головних завдань регулювання платіжних систем та нагляду за ними на засадах ризик-орієнтованого нагляду є моніторинг ризиків та управління ними, що притаманні механізмам здійснення платежів та окремим учасникам платіжних систем. До таких ризиків відносяться кредитні ризики банку та клієнтів, ризики ліквідності, операційні ризики, ризики зовнішнього середовища, а також клірингові та розрахункові ризики [15, с. 226].

Крім того, слід виокремити специфічні ризики, притаманні платіжним системам, а саме ризики окремих учасників та системні ризики [6, с. 192]. Специфічні ризики виникають у разі порушення окремого сегменту платіжної системи, а системні – коли відбувається значне зниження спроможності сис-

теми надавати платіжні послуги в результаті порушення функціонування всієї платіжної системи або її основних елементів.

Проведений аналіз свідчить про те, що ризики платіжних систем пов'язані переважно з високим рівнем складності інформаційних систем та їх інфраструктурного забезпечення, динамічним операційним середовищем, обумовленим змінами техніки, технологій, каналів передачі інформації, форм обліку та звітності. Особливість ризиків платіжних систем полягає в тому, що ймовірність їх реалізації є низькою, а наслідки можуть бути значними.

Водночас слід відзначити, що платіжна система й сама може бути одним з каналів, завдяки якому фінансові ризики поширюються на фінансові установи та ринки, що може послужити причиною системного ризику. Тому вдосконалення нагляду за платіжними системами має велике значення для забезпечення стабільності грошової системи та стійкості грошового обігу.

З точки зору вимог Базеля II та Базеля III платіжні та розрахункові ризики є складовою операційних ризиків. Тому заходи щодо їх запобігання та забезпечення стійкості платіжних систем повинні передбачати поліпшення технічних та технологічних параметрів платіжних систем, формування достатнього рівня банківського капіталу тощо [8, с. 9; 20, с. 42].

Таким чином, роль центральних банків у регулюванні платіжних систем та нагляді за ними полягає у забезпеченні стабільності та ефективності платіжної інфраструктури, операційної надійності платіжних послуг, розвитку конкуренції, організації контролю за рівнем монополізації ринку, захисті прав споживачів, а також організації міжнародної взаємодії під час здійснення нагляду за функціонуванням платіжних систем [19, с. 12; 29, с. 8].

Слід відзначити, що особливості функціонування сучасних платіжних систем пов'язані з дією таких факторів, як глобалізація, ускладнення організаційно-технічних та технологічних систем, а також взаємозв'яз-

ків між окремими елементами й учасниками платіжних систем, збільшенням обсягів платежів, кількості учасників та швидкості розрахунків, що ускладнює контроль та нагляд за їх функціонуванням, тому може призвести до значних системних ризиків. Тому з метою гарантування безперервного та стабільного функціонування платіжних систем центральні банки здійснюють систему заходів щодо нагляду (оверсайта) за їх діяльністю.

Під оверсайтом платіжних систем розуміють діяльність центрального банку, спрямовану на здійснення моніторингу, оцінювання рівня надійності та якості виконання платіжними системами своїх функцій. Метою оверсайта є забезпечення безперервного, надійного та ефективного переказу коштів та здійснення розрахунків за фінансовими інструментами [15, с. 228; 25].

В Україні оверсайт платіжних систем здійснюється шляхом узгодження НБУ правил платіжної системи та періодичного аналізу її діяльності. Під час розроблення нормативно-правових актів з питань нагляду за платіжними системами НБУ орієнтується на Директиви ЄС, рекомендації міжнародних фінансових організацій, зокрема ЄЦБ та БМР.

Відповідно до міжнародних підходів оверсайт платіжних систем ґрунтується на принципах:

- прозорості (оприлюднення політики нагляду та загальних вимог до платіжних систем);
- застосування міжнародних стандартів організації та функціонування платіжних систем;
- наявності повноважень та можливостей для здійснення ефективного нагляду за платіжними системами;
- послідовності (до всіх платіжних систем застосовуються єдині вимоги);
- співробітництва з іншими державними регуляторами та центральними банками інших країн [15, с. 229].

Під час здійснення моніторингу та оцінювання діяльності платіжної системи НБУ повинен чітко визначати об'єкти нагляду, вимоги до платіжних систем та платіжних інструментів, оцінювати платіжні та роз-

рахункові механізми, відповідність кожної платіжної системи встановленим вимогам та міжнародним стандартам з метою формування адекватної політики нагляду. При цьому головну увагу під час моніторингу та оцінювання платіжної системи центральний банк повинен приділяти:

- спроможності платіжної системи надавати економічним суб'єктам якісні, безпечні та економічно вигідні послуги з метою створення сприятливих умов для функціонування фінансових ринків та економіки загалом;
- ефективності та надійності схем взаєморозрахунків;
- дієвості політики управління ризиками, яку здійснює платіжна організація платіжної системи.

Нині об'єктами оверсайта платіжних систем в Україні є платіжні організації платіжних систем; клірингові та процесингові установи; учасники платіжних систем; інші особи, уповноважені надавати окремі види послуг або здійснювати операційні та інші технологічні функції в платіжних системах [25].

На наш погляд, об'єктом особливої уваги повинні бути системно важливі платіжні системи, системи роздрібних платежів та розрахунків, до яких відносяться внутрішньодержавні та створені резидентами міжнародні системи розрахунків спеціальними платіжними засобами, окремі платіжні інструменти, системи розрахунків за угодами з цінними паперами, системи електронних грошей, а також діяльність членів та учасників міжнародних платіжних систем, створених нерезидентами [6, с. 193].

Під час формування переліку систем роздрібних платежів та розрахунків, що підлягають нагляду, НБУ також повинен оцінювати їх соціальну значущість, взаємозв'язки між ними, наявність ризиків, а також перевіряти їх щодо відповідності вимогам законодавства України та міжнародних стандартів. Якщо в діяльності платіжної системи виявлено невідповідності встановленим вимогам, то щодо неї слід вжити адекватних заходів, включаючи заборону окремих операцій або припинення діяльності.

Відповідно до Постанови Правління НБУ від 7 червня 2018 р. № 61 розроблено систему заходів щодо посилення оверсайта платіжних систем їх учасниками та операторами послуг платіжної інфраструктури, яка передбачає:

- визначення чітких вимог до організаційних та технічних заходів, які використовують об'єкти оверсайта з метою забезпечення безперервності діяльності;
- вдосконалення вимог до інформації, яка повинна знаходитись на офіційних сайтах об'єктів оверсайта, моніторах програмно-технічних комплексів самообслуговування та в пунктах приймання/виплати готівки;
- визначення змісту інформації, яка фіксується об'єктами оверсайта після виникнення порушень у діяльності платіжних систем;
- вдосконалення вимог до зберігання інформації про операції з переказу коштів, що здійснюються в платіжній системі;
- встановлення вимог до об'єктів оверсайта щодо наявності власного офіційного веб-сайту тощо [24].

Водночас з метою вдосконалення оверсайта платіжних систем доцільним також є уточнення критеріїв визначення системної важливості платіжних систем; розширення кола об'єктів оверсайта; запровадження ризик-орієнтованого підходу до оверсайта на основі використання міжнародних стандартів; чіткий організаційний розподіл реалізації функцій оверсайта та здійснення операційних процедур у власних платіжних системах центрального банку; запровадження оверсайта окремих платіжних інструментів; розширення співробітництва між центральними банками у сфері спільного оверсайта.

Слід також зазначити, що в багатьох країнах важливу роль у регулюванні платіжних систем відіграє адміністратор національної платіжної системи. В ЄС його функції виконує Європейська платіжна рада (European Payment Council – EPC), у Великобританії – Платіжний адміністратор (UK Payment Administration). Адміністратори платіжних систем також існують у Франції та Німеччині. В Україні функції адміністратора платіжних систем виконує НБУ. До основних функцій

такого адміністратора відносять розроблення вимог до обслуговування держателів карток і контроль за їх виконанням, боротьбу з картковим шахрайством, розроблення стандартів у сфері використання пластикових карток і мобільних фінансових додатків, аналіз ринку та його тенденцій тощо [15, с. 265].

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про те, що головна роль НБУ у сфері оверсайта платіжних систем полягає у забезпеченні операційної надійності та ефективності надання платіжних послуг, забезпеченні стійкості та ефективності платіжної інфраструктури, розвитку конкуренції та посиленні контролю за рівнем монополізації ринку, а також розвитку міжнародного співробітництва під час здійснення оверсайта.

З метою вдосконалення механізмів надання платіжних послуг та підвищення ефективності оверсайта платіжних систем НБУ доцільно провести роботу щодо роз-

ширення кола об'єктів та запровадження ризик-орієнтованого підходу до оверсайта платіжних систем, уточнення критеріїв визначення важливості платіжних систем, забезпечення організаційного розподілу реалізації функцій оверсайта та здійснення операційних процедур у власних платіжних системах центрального банку, підвищення рівня безпеки та захисту інформації в платіжних системах шляхом ідентифікації користувачів, підтвердження достовірності розрахункових документів, розмежування прав доступу та захисту від несанкціонованого доступу до ресурсів систем оброблення платежів, контролю за проведенням розрахункових операцій, забезпечення конфіденційності платіжної інформації, запровадження оверсайта окремих платіжних інструментів, зокрема операцій з цінними паперами та електронних грошей, а також розширення співробітництва між центральними банками у сфері здійснення спільного оверсайта.

Список використаних джерел:

1. Балакіна Ю.С. Оверсайт платіжних систем у контексті підтримки фінансової стабільності. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 6. С. 85–100.
2. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / за ред. Г.Т. Карчевої. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи, 2016. 278 с.
3. Іванов В.В., Науменкова С.В. Економіко-правові колізії дослідження фінансових ринків. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2013. № 153. С. 35–41.
4. Кодекс надлежащей практики по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере. МВФ. URL: <http://www.imf.org/external/np/fad/trans/rus/coder.pdf>.
5. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. Фінанси України. 2016. № 5. С. 7–33.
6. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Поняття системного ризику та підходи до визначення системно значущих банків. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. № 1 (105). С. 186–196.
7. Міщенко В.І. Особливості посткризового реформування фінансового сектору України. Фінанси України. 2010. № 1. С. 3–14.
8. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Сучасні проблеми капіталізації банківської системи України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. № 2. С. 3–11.
9. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Проблеми вдосконалення управління державними корпоративними правами. Економіка України. 2002. № 5. С. 29–36.
10. Мищенко В.И., Науменкова С.В. Влияние денежно-кредитной политики центрального банка на стимулирование экономического роста. Проблемы современной экономики. 2015. № 54. С. 168–174.
11. Міщенко С.В. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. № 5 (158). С. 22–28.

12. Міщенко С.В. Проблеми оцінки впливу стабільності функціонування грошово-кредитної сфери на економічну безпеку країни. *Фінанси України*. 2010. № 7. С. 35–49.
13. Міщенко С.В. Проблеми стабілізації грошового обігу в умовах кризи. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2009. № 2 (76). С. 316–323.
14. Мищенко С.В. Проблемы формирования и развития национальной платежной системы. *Ученые записки Российского государственного социального университета*. 2010. № 9 (85). С. 144–151.
15. Мищенко С.В. Проблемы устойчивости денежного обращения. Москва: Новое знание, 2014. 399 с.
16. Науменкова С.В. Проблемы сбалансированности денежного рынка Украины. Киев: Наукова думка, 1997. 55 с.
17. Науменкова С.В., Мищенко С.В. Влияние устойчивости денежного обращения на экономический рост. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2013. № 3 (81). С. 14–23.
18. Науменкова С.В., Мищенко С.В. Регулирование денежного обращения на основе использования методов и инструментов денежно-кредитной политики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2013. № 6 (147). С. 66–72.
19. Науменкова С.В., Соркин И.В., Приходько Б.В. Трансформация роли и функций центральных банков в посткризисный период. *Экономика и банки*. 2014. № 1. С. 7–15.
20. Науменкова С.В. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2015. № 12 (177). С. 39–48.
21. Науменкова С.В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник НБУ*. 2005. № 7. С. 14–21.
22. Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28 листопада 2014 р. № 755.
23. Кузнецов В.А. и др. Предоплаченные инструменты розничных платежей – от дорожно-го чека до электронных денег. Москва: Маркет ДС, ЦИПСИР, 2008. 304 с.
24. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління НБУ від 7 червня 2018 р. № 61.
25. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2346-III.
26. Сенищ П.М., Кравець В.М., Махасва О.О. та ін. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні: науково-аналітичні матеріали. Вип. 10. Київ: НБУ, Центр наукових досліджень, 2008. 145 с.
27. Соколов Б.И., Мищенко С.В. Роль платежных систем в обеспечении устойчивого развития национальной экономики. *Проблемы современной экономики*. 2015. № 2 (54). С. 163–168.
28. Дзюблюк О.В., Алексеєнко М.Д., Корнєєв В.В. та ін. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.
29. Шумило І.А., Лисенко Р.С. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки. *Вісник НБУ*. 2006. № 3. С. 6–11.
30. Bukovinsky S.A. *The Banking System of Ukraine towards European Integration*. Kyiv: National Bank of Ukraine. Center of Scientific, 2015.
31. *Core Principles for Systemically Important Payment Systems*. BIS. Committee on Payment and Settlement Systems. CPSS Publications. 2001. № 43. URL: <http://www.bis.org/publ/cpss43.htm>.
32. *Global Payments 2017*. The Boston Consulting Group, Inc. 2017. URL: <http://image-src.bcg.com>.
33. Naumenkova S., Malyutin O., Mishchenko S. Transition to inflation targeting in Ukraine: new tools for monetary policy. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка*. 2015. № 1 (166). С. 31–39.